

Ny tistel för Dalarna

Staffan Jansson, Säter

Under den gångna säsongen har antalet arter som påträffats i landskapet ytterligare ökat. Ett av de intressantare fynden utgörs av kåltistel, *Cirsium oleraceum*, som jag hade turen att hitta i den lilla byn Könighyttan mellan Säter och Hedemora.

Det första exemplaret hittades lustigt nog intill ett källand. Under mina allt ivrigare studier av detta exemplar uppmärksammades jag av en äldre man på cykel, som åkte runt och slog byns vägkanter med lie. Han förvånades över att jag kunde ägna denna växt ett sådant intresse. Enligt hans mening var det ju ingenting konstigt eller ovanligt med den. Sådana hade han ju massvis bakom ladugården. Vid en kontroll av denna ladugårdsbacke hittades ett drygt hundratal kåltistlar, växande i ett fuktigt parti längs en bäck. Vegetationen i övrigt tydde på ett högt näringsvärde, bl.a. genom förekomsten av en så pass krävande art som springkorn, *Impatiens noli-tangere*. Växtplatsen överensstämmer mycket väl med den för arten naturliga, som i floran anges till "fuktängar, i kärr, diken m.m. i näringsrika trakter".

Kåltisteln har ett särpräglad utseende, som gör den lätt att känna igen. Den är storvuxen - uppemot 1,5 m och har den för tistlar ovanliga egenheten att vara gulblommig. Det man främst reagerar över är dock de mycket ljusst gröna, nästan vita svepe- eller stödblåd som omger korgarna, vila sitter samlade i toppen. På grund av detta ger växten ett nästan sjukligt intryck, som om den vore träffad av ogräsbekämpningsmedel.

Det som gör fyndet så pass intressant är först och främst det stora geografiska avståndet till artens övriga utbredning i landet. Den anges som rar i Skåne, Halland och Västergötland och enligt Folke Björkbäck på Naturhistoriska Riksmuséet, som för säkerhets skull fått granska artbestämningen, är landets tidigare nordligaste fynd från Uppland. Totalutbredningen utgörs förutom södra Sverige av Danmark, sydöstra Norges kalkområden, Åland, Mellan- och Östeuropa samt Västasien.

Björkbäck anger också att arten troligen är stadd på spridning. Något som nog är sant, men på den aktuella lokalen verkar den varken vara speciellt nyetablerad eller kulturspridd. Ett så pass stort antal exemplar i en opåverkad och för arten förmodligen naturlig biotop tyder på att den har funnits ganska länge i byn och eventuellt också har tagit

sig dit på naturlig väg.

Fotnot:

Det vetenskapliga namnets *Cirsium* kommer av grekiskans *kirsion*, ett växtnamn använt av Dioskorides på en tistel för medicinskt bruk. Dioskorides var en grekisk läkare och botaniker, som levde under första århundradet e.Kr. Han skrev bl.a. ett arbete om läkemedel, som kom att användas flitigt som referens under medeltiden. *Oleraceum*, i sin tur, kommer från latinets *olus* eller *oleris* = "grytväxt", dvs den är användbar som grönsak.
